Eduskunnan lakivaliokunnalle
LaV@eduskunta.fi

Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijapyyntö

HE 5/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Asiantuntijakuuleminen Tiistai 3.3.2026 klo 10.00 Teams

Asiantuntija Käräjätuomari Tea Rantanen, tea.rantanen@oikeus.fi, puh. 029 56 44037

Yleistä

Helsingin käräjäoikeus on ollut mukana työryhmässä, joka on valmistellut asiaa koskevan esityksen, minkä lisäksi Helsingin käräjäoikeus on käyttänyt oikeusministeriön antamaa tilaisuutta lausua esitetyistä muutoksista jo hallituksen esityksen luonnosvaiheessa. Tässä lausunnossa on nostettu esiin käräjäoikeuden kannalta olennaisimpia seikkoja.

Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentaminen *(4.1.1)*

Helsingin käräjäoikeus toteaa ehdotetun laajennuksen olevan merkittävä, mutta perusteltu. Ehdotettu laajennus rikoksiin, joista voidaan tuomita enintään kahden vuoden vankeusrangaistus, edellyttää esityksessä ehdotettuja soveltamisalan rajauksia ja toisaalta osapuolten oikeusturvasta varmistumista. Helsingin käräjäoikeus korostaa erityisesti poliisin ja muiden valvontaa suorittavien virkamiesten koulutuksen tärkeyttä asianosaisten oikeusturvan kannalta. Koulutus on tärkeää ylipäänsä sakkomenettelyn soveltuvuuden arvioinnin mutta myös seuraamuskäytännön yhtenäisyyden kannalta. Kielellisten oikeuksien toteutumiseen ja suostumuksen selvittämiseen on kiinnitettävä erityistä huomioita. Osapuolten oikeusturvaa joka tapauksessa lisää se, että nykyisin sakon saanut ja ehdotuksen myötä myös asianomistaja voisivat samoin perustein hakea käräjäoikeudelta muutosta sakkomenettelyssä annettuun ratkaisuun.

Menettämisseuraamuksen ja päihdetutkimuskustannusten määrääminen sakkomenettelyssä
(4.1.2 ja 4.1.7)

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotettuja uudistuksia. Menettämisseuraamusvaatimukset eivät ole erityisen yleisiä rikosasioissa, joissa tuomitaan sakkoa, eikä laajennuksella siten olisi suurta merkitystä sakkomenettelyyn siirtyvien juttujen asiamäärissä. Sen sijaan päihdetutkimuskustannuksia tällaisissa rikosasioissa vaaditaan usein korvattavaksi, joten tältä osin laajennuksella voidaan odottaa olevan merkitystä sakkomenettelyyn siirtyvien juttujen määrässä. Päihdetutkimuskustannukset ovat laadultaan lähes aina perusteelta ja määrältä selviä.

Poliisin ratkaisuvallan laajentaminen *(4.1.3)*

Helsingin käräjäoikeus toteaa ehdotetun poliisin ratkaisuvallan laajentamisen olevan merkittävä yhtäältä poliisin toimivaltaan kuuluvien rikostunnusmerkistöjen ja toisaalta enimmäispäiväsakkojen lukumäärän osalta. Ehdotuksen merkitys käräjäoikeuden kannalta ei ole niin olennainen kuin poliisin ja syyttäjän välisen toimivallan kannalta. Laajennettuun soveltamisalaan kuuluvia asioita ratkaistaan nytkin sakkomenettelyssä, mutta syyttäjän rangaistusmääräyksellä. Laajennuksen oikeusturvanäkökohtien osalta käräjäoikeus viittaa edellä sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamisen osalta lausuttuun ja korostaa erityisesti poliisien ja muiden valvontaa suorittavien viranomaisten koulutustarvetta. Helsingin käräjäoikeus pitää tärkeänä, että poliisi voisi käytännössä joustavasti ja matalalla kynnyksellä konsultoida syyttäjää sen sijaan, että käytäntö muotoituisi sellaiseksi, että epäselvässä tilanteessa asia siirrettäisiin pelkästään tästä syystä normaaliin rikosprosessiin tai että epäselvästä tilanteesta huolimatta poliisi ratkaisisi asian sakkomääräyksellä. Riittävällä kouluttamisella ja lainoppineen syyttäjän konsultoinnilla voitaisiin paremmin varmistua sekä lain tavoitteen eli rikosprosessin sujuvoittamisen kuin osapuolten oikeusturvankin toteutumisesta.

Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä *(4.1.4)*

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta parantaa alaikäisen oikeusturvaa nykyisessä soveltamisalassa ja sitä, ettei sakkomenettelyn soveltamisalan laajennus koske alaikäisiä epäiltyjä. Vaikka sakkomenettelyssä seuraamuksesi voidaan määrätä vain sakkoa eikä menettely siten ole vertailukelpoinen kirjalliseen menettelyyn, on kuitenkin erityisesti huomioitava alaikäisen epäillyn kyky harkita suostumustaan sakkomenettelyyn vähäistä vakavammissa rikosasioissa.

Suostumusten peruuttaminen *(4.1.5)*

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta siitä, ettei epäillyn tai asianomistajan suostumuksesta ehdoteta luovuttavan, kuten myös ehdotusta siitä, että suostumuksen peruuttamisesta luovuttaisiin. Asianosaisen oikeusturvan kannalta olennaista on lausunnossa edellä todetusti valvontaa suorittavien virkamiesten riittävä kouluttaminen ja toisaalta mahdollisuus hakea muutosta sakkomenettelyssä annettuun ratkaisuun.

Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely *(4.1.6)*

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotusta yksityisoikeudellisen vaatimuksen ratkaisemisesta sakkomenettelyssä. Helsingin käräjäoikeus on aiemmassa lausunnossaan kuitenkin paljoksunut ehdotettua enimmäismäärää 5000 euroa.

Ehdotetun lain tavoitteena on sujuvoittaa rikosprosessia, ja tämän uudistuksen odotetaan lisäävän asianomistajien, erityisesti kauppaliikkeiden, suostumusta sakkomenettelyn käyttöön ja siten erityisesti vähäisempien omaisuusrikosasioiden siirtymisen täysimittaisesta rikosprosessista sakkomenettelyyn. Helsingin käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että tuomioistuimet ovat ruuhkautuneet muun muassa pienten omaisuusrikosten juttumäärien kasvaessa viime vuosina. Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa omaisuusrikosten määrä on kasvanut vireille tulleissa rikosasioissa–vuonna 2025 27,4 prosenttia ja vuonna 2024 25,6 prosenttia. Ehdotuksessa on toisaalta huomioitu oikein, etteivät kaikki rikosasiat kuitenkaan siirry sakkomenettelyyn muista syistä, esimerkiksi epäillyn aikaisempien rikosasioiden lukumäärän vuoksi. Rikosprosessin sujuvoittamisen toteuttamiseksi sakkomenettely tulee mahdollistaa sellaisissa yksinkertaisissa ja selvissä rikosasioissa, jotka nyt käsitellään tuomioistuimessa lähinnä yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksen vuoksi, kun tällainen vaatimus on riidaton ja kohtuullisen suuruinen.

Korvauksen enimmäismäärän osalta on huomioitava, että sakkomenettelyssä tulisi ehdotetun soveltamisalan laajennuksen vuoksi käsiteltäväksi useita muitakin rikosnimikkeitä, joissa voitaisiin vahvistaa riidattomia yksityisoikeudellisia korvauksia. Ehdotuksen käyttöala ei siten rajoitu vähäisempiin anastusrikoksiin. Ehdotettu 5000 euron enimmäismäärä olisi sama kuin menettämisseuraamuksen enimmäismäärä. Helsingin käräjäoikeus korostaa korvausvaatimuksen selvittämisen tärkeyttä. Korvausvaatimuksen perusteen ja määrän tulee olla sakkomenettelyssä auki kirjattuna jo siksi, että epäilty voi näihin ottaa kantaa, mutta myös mahdollisen muutoksenhaun vuoksi. Osapuolten oikeusturvaa tukee ehdotettu muutos muutoksenhakuoikeuden laajentamisesta. Sekä epäilty että asianomistaja voisivat hakea muutosta myös yksityisoikeudelliseen korvausvaatimukseen.

Esitutkinta sakkomenettelyssä *(4.1.8)*

Ehdotetut muutokset koskevat erityisesti poliisia ja syyttäjää. Helsingin käräjäoikeus kuitenkin korostaa erityisesti tulkkauksen, suostumuksen selvittämisen sekä yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksen selvittämisen tärkeyttä, jotta osapuolten oikeusturva toteutuisi tarvittavalla tavalla. Helsingin käräjäoikeus pitää oikeana esityksessä tulkittua kantaa siitä, etteivät laajennettuun soveltamisalaan kuuluvat rikokset (eli teot, joista säädetty ankarin rangaistus on yli kuusi kuukautta vankeutta) kuulu esimerkiksi tulkkausdirektiivissä tarkoitettuihin vähäisiin rikkomuksiin, ja että tällaisten rikosasioiden osalta sovellettaisiin siten muun muassa käännättämisvelvollisuutta. Selkeä ja osapuolten oikein ymmärtämä sakkomenettely on myös omiaan vähentämään muutoksenhakuja.

Asianomistajan muutoksenhakuoikeus *(4.1.9)*

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotettuja muutoksia asianomistajan muutoksenhakuoikeuteen. Asianomistajan tekemät muutoksenhaut ovat tällä hetkellä erittäin harvinaisia. Kuitenkin asianomistajan oikeusturvan kannalta mahdollisuus hakea valittamalla muutosta ja saada asia käsitellyksi tuomioistuimessa on tärkeää erityisesti ehdotetun soveltamisalan laajennuksen vuoksi. Oikeusturvanäkökulma puoltaa muutosta myös yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksen osalta, joskin tällaisten muutoksenhakujen voi ennakoida jäävän vähäiseksi, sillä korvauksen määrääminen edellyttää vaatimuksen riidattomuutta. Käräjäoikeudessa muutoksenhakumenettelyn kannalta on selkeää, että sekä sakon saaneella

että asianomistajalla on oikeus samoin perustein hakea muutosta ja että muutoksenhakuihin sovelletaan samoja säännöksiä.

Yleisiä huomioita

Koulutus ja perehdytys uudistettuun lainsäädäntöön on välttämätöntä eri viranomaisissa. Jotta tavoitteet saavutetaan samalla oikeusturvasta huolehtien, poliisien kouluttaminen on ensisijaista. Mikäli uudistus johtaa selvästi lisääntyneeseen muutoksenhakuun tuomioistuimissa, eivät uudistuksen tavoitteet täysin toteudu. Sakkomenettelylain mukaisia valitusasioita on tuomioistuimissa tällä hetkellä määrällisesti melko vähän ja usein niitä käsittelevät käräjänotaarit. Myös käräjäoikeuksiin tulee varata riittävät resurssit perehdytykseen.

Asiantuntijalausunnon on laatinut käräjätuomari Tea Rantanen

Helsingin käräjäoikeus

Sirpa Pakkala

Laamanni

Jakelu Lakivaliokunta

Tiedoksi käräjätuomari Tea Rantanen

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Sirpa Pakkala
Laamanni
Helsingin käräjäoikeus
sirpa.pakkala@oikeus.fi